

Teresa Bałuk-Ulewiczowa

WYZWOLIĆ SIĘ Z BŁĘDNEGO KOŁA

Institut für Deutsche Ostarbeit
w świetle dokumentów Armii Krajowej
i materiałów zachowanych w Polsce

ARKANA HISTORII

WYDAWACTWO
AR
CA
NA

© Copyright by Teresa Bałuk-Ulewiczowa

© Copyright for the Polish edition by Wydawnictwo ARCANA

Projekt graficzny serii ARKANA HISTORII *Marek Pawłowski*

Na okładce wykorzystano zdjęcie ze zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej,
dziedziniec Collegium Maius, pocz. XX w.

© Biblioteka Jagiellońska

Redakcja: *Zuzanna Dawidowicz*

Zdjęcia: *Krzysztof Szwaczka*

ISBN 83-89243-91-1

Wydanie pierwsze, Kraków 2004

Wydawnictwo ARCANA

ul. Dunajewskiego 6,

31-133 Kraków

tel./fax (0-prefix-12) 422-84-48

dział handlowy (012) 429-56-29

www.arcana.pl

e-mail: wydawnictwo@arcana.pl

Łamanie: Edycja

Druk i oprawa: Drukarnia GS, ul. Zabłocie 43, Kraków

Spis treści

Wstęp	7
Część I: Institut für Deutsche Ostarbeit w świetle dokumentów Armii Krajowej i materiałów zachowanych w Polsce	11
Część II: „Prawdziwa” kolaboracja a kraj tranzytowy — Sekcja chemiczna	105
Część III: Intencja i świadomość	149
Zakończenie i podsumowanie	205
Suplement: Tabele konkordancyjne Rybicka-Esch i Rybicka-Goguel	213
Summary	263
Bibliografia	277
Facsimilia	305

Teresa Bałuk-Ulewiczowa – ur. w 1951 roku w Penley Hall (Wielka Brytania). Studia w Uniwersytecie Londyńskim 1969-1974, gdzie ukończyła fizykę (1972) oraz filologię polską (1974). Roczny staż podyplomowy British Council w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie 1974-75. Doktorat w Instytucie Filologii Polskiej UJ (1979). Pracuje jako tłumacz i starszy wykładowca w Instytucie Filologii Angielskiej UJ w Krakowie.

Opracowanie Teresy Bałuk-Ulewiczowej *Wyzwolić się z błędnego koła* składa się z kilku odrębnych części. We *Wstępie* autorka wyjaśnia, dlaczego podjęła się polemiki z rozprawą Anetty Rybickiej *Instytut Niemieckiej Pracy Wschodniej* – tu z pewnością decydujące znaczenie miała potrzeba wystąpienia w obronie osób niestusnie oskarżonych o kolaborację. W dalszych autorka przytacza i komentuje dokumenty dotyczące Institut für Deutsche Ostarbeit (IDO), w tym dokumenty AK i Delegatury Rządu RP, artykuły z konspiracyjnej prasy, a zwłaszcza meldunki i sprawozdania oraz służące do opracowania tych sprawozdań notatki. Z detektywistycznym zacięciem śledzi zarówno okoliczności powstania zarzutu kolaboracji z Niemcami, jak i przyczyny wycofania się podziemnych władz Rzeczypospolitej z normalnej w takich przypadkach procedury potępienia i ukarania winowajców. W kolejnym rozdziale omawia działalność Sekcji Chemicznej IDO, w której zatrudnieni zostali głównie Rosjanie i Ukraińcy. Autorka korzystała nie tylko z materiałów archiwalnych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Instytutu Pamięci Narodowej, Biblioteki Jagiellońskiej i wielu innych instytucji, ale także dotarła do osób zatrudnionych w IDO i nowych, ważnych dokumentów – materiałów prywatnych polskich i opracowań niemieckich. Dokonała również weryfikacji dotychczasowych analiz dokumentów już znanych. Książka ta to głos ważny także i dlatego, że otwiera nowe kwestie sporne, odnoszące się zarówno do przeszłości, jak i do obecnej kondycji nauki polskiej.

Książka ta, to przede wszystkim próba rzeczowej analizy działań i zadań Institut für Deutsche Ostarbeit. [...] Mam nadzieję, że książka pomoże nie tylko mnie, ale również dużej części polskiego społeczeństwa „wyzwolić się z błędnego koła” – poczucia bezsilności i braku możliwości bronienia się przed bezpodstawnymi a coraz to fantastyczniejszymi zarzutami, jakie się ostatnio modnie, a w powszechnym przekonaniu bezkarnie stawia poszczególnym osobom, grupom lub nawet całemu polskiemu społeczeństwu. (fragment Wstępu)

